
Wolność i dyscyplina

Dyscyplina i wolność niemal zawsze uważane są za przeciwieństwa. Dyscyplina oznacza kontrolę, wolność natomiast to brak jakiegokolwiek kontroli. Jednakże w otoczeniu Montessori pojęcia te uzupełniają się i postrzegane są jako dwie strony medalu. Aby to wyjaśnić musimy zacząć od definicji obu słów według Marii Montessori.

Definicja dyscypliny według Marii Montessori

Według Marii Montessori dziecko przyjmuje istniejące zasady jako swoje, przez co czuje, że jest odpowiedzialne za swoje czyny. Jest to aktywna dyscyplina osiągana, gdy dziecko jest „*panem samego siebie i kiedy może w konsekwencji kontrolować się, aby przestrzegać zasad życia.*” Definicja Montessori może być zastąpiona takimi pojęciami jak samodyscyplina lub samokontrola. Każde dziecko posiada wewnętrzną dyscyplinę, rozwijaną dzięki wolności w otoczeniu Montessori, a rolą nauczyciela jest pomoc w jej rozwijaniu poprzez zajęcia odpowiadające ich wewnętrznym potrzebom, ponieważ „*pierwsze objawy dyscypliny mają swoje źródło w pracy.*”

Definicja wolności według Marii Montessori

Bardzo często ludzie myślą o wolności jako o „robieniu tego co się chce”. Jednak w otoczeniu Montessori jest tak, jak powiedział pewien mały chłopiec: „*to nie jest tak, że robimy to co chcemy – my chcemy tego, co tu robimy.*” Prawdziwa wolność nie może istnieć bowiem bez samodyscypliny i rozwoju umiejętności samodzielnego myślenia oraz działania. Dziecko i wychowawca pracują wspólnie, aby zbudować społeczność. Dziecko uczy się przestrzegania zasad, ale ma możliwość wyboru zajęcia. Wynikiem tej wolności jest samodyscyplina, koncentracja, indywidualność i umiejętność nawiązywania kontaktów społecznych.

„*Dziecko nie wykonuje ćwiczenia, ponieważ sprawia mu to przyjemność – ono znajduje przyjemność w zadaniu, które decyduje się wykonać.*” Zadanie staje się dla dziecka taką radością, że zapomina ono o sobie i nawet materialne nagrody nie mają na nie wpływu. Dziecko, które samo wybierze sobie pracę wykonuje ją kilkakrotnie bez poczucia frustracji. Jest zaabsorbowane samodyscypliną i kiedy w końcu uda mu się wykonać ćwiczenie uśmiechnie się radośnie. Dziecko posiadające ten rodzaj wolności nie tylko samodzielnie wybiera, ale również jest posłuszne swoim wewnętrznym wskazówkom. Według Marii Montessori dziecko „*podąża długą i wąską drogą do perfekcji i staje się panem własnego domu.*”

Dyscyplina i wolność jako dwie strony medalu

„Bycie wolnym oznacza umiejętność samokontroli (samodyscypliny)”. Dziecko nie traci czasu na bezcelowe zajęcia i nie jest przez nie pobudzone. Zamiast tego samodzielnie wybiera sobie pracę, która mu się podoba i jest na tyle skoncentrowane, że inne bodźce pozostają niezauważone. Kiedy zaangażuje się w wykonywane przez siebie zadanie pojawia się dyscyplina.

E.M. Standing w swojej książce „Maria Montessori – jej życie i praca” sugeruje, że prawdziwa wolność wyboru połączona jest z możliwością myślenia i rozumowania, ponieważ każdy akt wyboru poprzedzany jest przez aktywność intelektualną, czyli ocenę. Myśląc o dziecku, które każdą czynność poprzedza przemyśleniem i oceną opisalibyśmy je jako dziecko zdyscyplinowane. Według Standing dziecko zdyscyplinowane to również dziecko mające wolność wyboru.

Musimy sobie jednak zdawać sprawę, że wolność jest niezbędna do osiągnięcia prawdziwego posłuszeństwa. Jest to jednak **„dobrowolne posłuszeństwo”, które jest wybrane przez dziecko, a nie narzucone**. Wola i posłuszeństwo idą razem ręka w rękę, umiejętność bycia posłusznym zależy od rozwoju u dziecka siły woli. Dlatego musimy wzmacniać wolę dziecka, aby mogło być posłuszne i kontrolować się, czyli osiągnąć samodyscyplinę.

Dyscyplina i wolność w otoczeniu Montessori

Maria Montessori opisała swoją klasę słowami: **„Pomimo swobodnego zachowania dzieci sprawiały wrażenie niezwykle zdyscyplinowanych”**. Ten rodzaj dyscypliny można osiągnąć dzięki odpowiednio przygotowanemu otoczeniu, które zawiera jednak pewne ograniczenia tzn. zachęca ono tylko do dobrych zajęć, ponieważ prowadzą one do porządku, harmonii, samorozwoju i dyscypliny. W tak przygotowanym otoczeniu nauczyciele są tylko biernymi obserwatorami, którzy dostarczają odpowiednich materiałów. Fakt, że dziecko dokonuje samodzielnego wyboru zadania pozwala na samodzielną naukę i przynosi satysfakcję. Dzieci odgrywają ważną rolę w wyborze materiałów, ponieważ nawet dobrze przygotowane materiały zostaną usunięte z otoczenia, jeżeli nie są wybierane przez dzieci.

Wolność dziecka powinna być ograniczona jedynie przez wspólne dobro, jego formą jest to co nazywamy dobrym wychowaniem. Dziecko samo wybiera zajęcia, jednak kiedy jego zachowanie zaczyna szkodzić lub obrażać innych, zostanie powstrzymane.

Podstawowe ograniczenia

Mały Marcin potrafił wycinać nożyczkami wzdłuż linii, ale pewnego dnia postanowił obciąć nożyczkami włosy kolegi. Widząc to nauczycielka natychmiast zainterweniowała, powstrzymując go. Maria Montessori twierdziła również: „Nigdy nie dawajmy dzieciom narzędzi dopóki nie są gotowe ich używać”. Nieodpowiednie użycie nożyczek przez Marcina nie prowadziło do rozwoju, dlatego należało to działanie powstrzymać. Nauczyciel

---

Montessori pokazuje dziecku jak używać materiałów zanim dziecko wybierze zadanie. W ten sposób nauczyciel daje dziecku wolność. Dziecko wykonuje ćwiczenie wykorzystując własne umiejętności, po zakończeniu zadania pokazuje je wychowawcy i pyta czy dobrze zostało wykonane. W tym momencie nauczyciel powinien zachęcić dziecko do pracy samodzielnej, w harmonii wolności i dyscypliny. **„Dziecko nie chce, aby mu mówić co robić, albo jak to robić – broni się przed taką pomocą”**. Wybór i wykonanie jakiejś czynności są bowiem prawem i zwycięstwem wolnej duszy.

Dwu i pół letni Tomek zawsze wybiera ćwiczenia nalewania i wykonuje je raz po raz, nigdy się nie męcząc. Nie byłby w stanie wyjaśnić dlaczego wybiera to zadanie, ale jego wybór wyjaśnia nam jego potrzeby. W tym konkretnym momencie życia potrzebuje bowiem lepszej koordynacji rąk, aby przygotować się do prac, które pojawią się później. W swoim postępowaniu kieruje się wewnętrznym rozsądkiem, dlatego im więcej otrzyma wolności tym bardziej stanie się wrażliwy na swoje wewnętrzne potrzeby. Wykonując pracę Tomek, zamiast tracić siły na bezsensowne zajęcia, zaspakaja swoje potrzeby, dzięki którym się rozwija. A według Marii Montessori „prawdziwa wolność jest konsekwencją rozwoju”.

Może to jednak nastąpić w odpowiednio przygotowanym otoczeniu z koniecznymi ograniczeniami. Nauczyciel Montessori wie jak radzić sobie z dziećmi, które zachowują się nieodpowiednio. Zamiast je karcić proponuje im inne zajęcia. Pozwala to dziecku na dalszą harmonijną pracę. Nauczyciel zachęca dziecko do dokonywania własnych wyborów i w ten sposób pozostawia mu wolność. Dziecko wykorzystuje wolność i wskazówki wewnętrznej dyscypliny do dokończenia wybranego zadania. Będzie usatysfakcjonowane i zadowolone.

Na koniec warto jeszcze przytoczyć słowa Marii Montessori: **„Pozostawmy dziecku wolność rozwoju w granicach dobra i obserwujmy rozwój tego wewnętrznego życia**. Wolność i dyscyplina to bowiem dwie rzeczy, które zawsze występują razem, ponieważ są aspektami tej samej rzeczy i jeśli w grupie brakuje dyscypliny musi istnieć jakiś problem z wolnością”.

Dyscyplina i wolność wydają się rozwiązywać problem, który dotąd wydawał się nierozwiązywalny. Odpowiedź leży w uzyskiwaniu dyscypliny poprzez pozostawienie wolności. Dzieci, które w sposób wolny wybierają swoją pracę, są zaangażowane każde we własne zadanie, jednak wszystkie należą do jednej grupy i sprawiają wrażenie doskonałej dyscypliny.

Bibliografia:

- „Chłonny umysł” Maria Montessori
- „Odkrycie dziecka” Maria Montessori
- „Metoda Montessori” Maria Montessori
- „Sekret dzieciństwa” Maria Montessori
- „Maria Montessori: jej życie i praca” E.M. Standing
- „Montessori dzisiaj” Paula Polk Lillard